

Музеј рудничко-таковског краја

**СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „ХРАСТ ЛУЖЊАК-СТРАЖЕВ“
ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА ЗА 2018. ГОДИНУ**

Март, 2018.

УВОД

1.1. Статус подручја

Споменик природе "Храст лужњак - Стражев" први пут је заштићен решењем СО Г. Милановац бр. 3-501-6/83-3 од 13. 11. 1981. године, а на предлог Републичког завода за заштиту природе, као природни споменик ботаничког карактера на основу члана 15, 22, 33 и 43. Закона о заштити природе бр. 50/75.

На основу Правилника о категоризацији природних добара (Сл. гласник РС 30/92), ово природно добро уврштено је у III (трећу) категорију - значајно природно добро, а по класификацији IUCN у споменике природе према "Оквиру за класификацију заштићених копнених и морских подручја" 1990. године.

1.2 Полазне основе за израду Програма управљања

Програм управљања за 2018. годину је урађен у сагласности са Планом управљања природног добра (2017-2021), актом о заштити али и на основу утврђеног тренутног стања заштићеног природног добра.

2. ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПРИРОДНОГ ДОБРА

2.1. Положај

Споменик природе "Храст лужњак - Стражев" налази се на КО Синошевићи, у општини Горњи Милановац. Споменик природе се налази је на приватном поседу - пашњаку у селу Синошевићи, на левој обали потока Калудре, на потезу "Стражев", по коме је и добио име. Од Г. Милановца, "Храст лужњак - Стражев" (*Quercus robur* L.) је удаљен око 15 км.

Положај овог споменика природе одређен је следећим географским координатама:

а) по Гаус - Кригеру: $x=4880000$ $y=7451350$

б) по Гриничу: $44^{\circ} 44' 44''$ Н / $20^{\circ} 23' 36''$

Стабло се налази на око 360 м.н.в. Границу припадајућег простора споменика природе на терену чини пројекција крошње храста, пречника 26 метара. Центар круга је стабло храста на парцели 761.

Површина споменика природе (припадајућег простора) износи 5,31 ари а налази се на парцели 761 у приватном власништву Живојина Николића КО Синошевићи. Укупна површина парцеле износи 0.15,44 ха и користи се као пашњак.

2.2 Опис

Храст лужњак (*Quercus robur* L.) се среће обично у равницама и долинама, на дубоком, пешчаном или иловастом, плодном, свежем и влажном земљишту, које је понекад и плавлено. Никада се не јавља на плитким и сувим земљиштима без хранљивих материја и воде.

У Србији најкарактеристичније заједнице лужњак гради са јасеном (*Querceto - Fraxinetum serbicum* R), са грабом (*Carpinio - betuli - Quercetum - roboris* Anic 1959) чинећи тиме прелаз између хигрофилних лужњакових шума и зоналне вегетације. Лужњак је врста континенталне климе.

Ове шуме су очуване само на мањим површинама у долини Мораве и њених притока.

Заштићено стабло "Храст лужњак - Стражев" има следеће дендометријске карактеристике:

- висина стабла	25,50 м
- висина дебла до прве гране	2,80 м
- обим дебла на 1,3 м	6,60 м
- пречник дебла на 1,3 м	2,10 м
- пречник крошње	26,00 м
- старост стабла процењује се на око 310 година	

2.3 Вредност

Природно добро "Храст лужњак - Стражев" је један од ретких примерака ове врсте храста представника хигрофилних лужњакових шума у долини реке Калудре. Стабло, иако, велике старости (око 310 година) поседује добру укупну виталност, чиме карактерише очуваност и велики генетски потенцијал ове врсте храста.

3. ОЦЕНА ТРЕНУТНОГ СТАЊА

С обзиром да се заштићено стабло налази на приватној својини – пашњаку, који се не користи у аграрне сврхе, стабло није угрожено од непосредних загађивача.

Стабло је лошег здравственог стања, нападнуто од велике храстове стрижибубе. Оштећења од стрижибубе су велика, са дубоким ходницима и браздама, и кора је почела да се одваљује од стабла. На месту где се одвалио један од носећих стубова, приметна је шупљина. Приданак стабла је шупаљ и труо, а приметна је и црвоточина од стрижибубе. Око 60% круне стабла је суво, а и остали део круне је почео да се суши. Потребно је стабло обезбедити у смислу постављања знакова упозорења и планирати санацију стабла уз коришћење дендохируршких мера. Гране склоне паду одсећи и хемијски заштити резове.

4. МЕРЕ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УРЕЂЕЊА И УНАПРЕЂЕЊА ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

За споменик природе „Храст лужњак Стражев“ прописан је III (трећи) степен заштите и на основу тога прописане су мере за спровођење заштитног режима:

Забрањује се:

- заштићено стабло посећи, гране сећи и ложити, кидати лишће и сећи лисник или предузимати ма какве радње које би измениле његов данашњи изглед или довеле у питање његов биолошки опстанак,

- ложење ватре; депоновање смећа и другог отпада на заштићеном простору
- све врсте садње зеленила на заштићеном простору
- забрањени су сви радови за које се (у поступку утврђеним законом и прописима) утврди да могу имати значајан неповољан утицај на разноврсност, вредности геонаслеђа заштићеног природног добра;

Дозвољава се:

- Кошење траве на заштићеном простору
- Све биолошко-техничке мере заштите храста под условима које утврђује Завод за заштиту природе Србије, који у исто време врши и надзор над спровођењем ових мера.

За све делатности над заштићеним природним добром, које нису забрањене, као и за радове у непосредној близини споменика природе за које се основано претпоставља да могу имати штетне последице по споменик природе, предвиђена је процедура прибављања услова и сагласности од надлежне службе заштите природе у складу са законом.

Мере заштите, очувања, уређења и унапређења ће бити спроведене у складу са прописаним режимом заштите.

4.1 Техничка заштита

Споменик природе "Храст лужњак-Стражев" је у целини гледано лошег здравственог стања са великим оштећењима. Мере техничке заштите које је потребно извршити:

- а) скидање сувих грана
- б) конзервационе мере како би се стабло које је вредан примерак и представник ове врсте сачувало у наредном периоду
- в) заштита стабла од инсеката, фитопатолошких појава и паразита

Извођење радова на техничкој заштити се може вршити уз прибављене услове заштите природе.

4.2 Одржавање

Од мера одржавања потребно је повремено извршити кошење корова око храста. Ову меру ће управљач организовати са мештанима који иначе имају посебно поштовање према овом стаблу, које има обредни значај за село јер је ЗАПИС.

У случају појаве отпадака у близини храста, чишћење ће извршити сами мештани, односно власници парцеле где се заштићено природно добро налази.

Планирано је и одржавање табле о заштити.

4.3 Обележевање

Планом је предвиђено постављање табле - путоказа на путу које води кроз село Синошевићи, како би се указало на место где се налази заштићено природно добро.

4.4 Чување и надзор

Сходно потребама заштите и развоја природног добра предвиђено је организовање чуварске службе, која би поред старања о спровођењу заштите, била задужена за праћење стања, прикупљање података и спровођење других активности. Чуварску службу ће обављати запослени у Музеју рудничко-таковског краја, као управљача, у сарадњи са мештанима села у коме се налази заштићено природно добро. У случају запажања промена или оштећења на стаблу уз сагласност Завода за заштиту природе биће преузете одговарајуће мере.

4.5 Праћење стања

- редовно праћење здравственог стања стабала и предузимање неопходних мера заштите
- евидентирање угрожавајућих фактора и дефинисање мера за њихово ублажавање и отклањање

4.6 Сарадња/ обавештавање

У циљу заштите и унапређења заштићеног подручја планира се сарадња са свим надлежним или по различитим основа заинтересованим субјектима:

- Локалном заједницом (Месна заједница Синошевићи)
- Град Горњи Милановац (нарочито са надлежним службама за заштиту животне средине, пољопривреду, водопривреду, образовање);
- Јавним предузећима и организацијама у Горњем Милановцу (канцеларија за заштиту животне средине, канцеларија за пољопо-стамбене и послове и имовинско правне послове, ЈКП „Горњи Милановац“, Србија шуме, Туристичка организација општине Горњи Милановац);
- Стручне и образовне установе:
- Завод за заштиту природе Србије (редовно обавештање о свим насталим променама на заштићеном природном добру, које могу оштетити или уништити његова битна својства)
- Институт за биолошка истраживања
- високо-школске установе (Шумарски и Биолошки факултети)
- вртићи, основне и средње школе;
- Надлежна министарства;
- Програмска сарадња са еколошким удружењима, младим истраживачима, заинтересованим појединцима и др.

5. АКТИВНОСТИ ЕДУКАЦИЈЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ

Програмом је предвиђена израда Power Point презентације која ће бити представљена ђацима основних и средњих школа Општине Горњи Милановац, а путем интернет презентације и друштвених мрежа и шира јавност ће се едуковати у циљу подузања свести о значају природног добра.

У сарадњи са Канцеларијом за заштиту животне средине Општине Горњи Милановац и Шумске управе ће бити организована презентација о заштићеном споменику природе „Храст лужњак Стражев“ у Дому културе на Руднику и Музеју рудничко-таковског краја.

У сарадњи са Туристичком организацијом ће природно добро бити укључено у туристичку понуду.

6. ИЗРАДА УПРАВЉАЧКИХ ДОКУМЕНАТА

Предвиђена је израда извештаја реализације програма управљања, као и других докумената који су предвиђени програмом управљања, а односе се на праћење стања, евидентирање угрожавајућих фактора...

7. ФИНАНСИРАЊЕ ПРОГРАМА

На основу члана 69. Закона о заштити природе („Службени гласник РС” бројеви: 36/2009;88/2010, 91/2010 испр.) финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из:

- средстава буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе;
- средстава Фонда за заштиту животне средине;
- накнада за коришћење заштићеног подручја;
- средстава обезбеђених за реализацију програма, планова у пројеката у области заштите природе;
- донација, поклона, помоћи;
- других извора у складу са законом..

Опредељење управљача је да се средства за заштиту и развој Споменика природе „Храст лужњак Стражев“ обезбеђују из средстава буџета општине Горњи Милановац, Музеја рудничко-таковског краја као управљача и уколико буде могућности путем различитих донација и фондова и на основу одговарајућих планова, програма и пројеката.

Финансијски план за реализацију планираних мера и активности урађен је на основу обима планираних радова и приказан је у табели у Прилогу.